

Amíg a fehér füst fel nem száll

Róma, a Szent Város Szent Péter-ről elnevezett terén gyülekező sok tízezres tömeg időről időre izgulhat amiatt, hogy a Vatikán palotái fölött megjelenő füst fekete vagy fehér. Erre az alkalomra akkor kerül sor, amikor a katolikus egyház feje, Róma püspöke, Krisztus földi helytartója átadta lelkét teremtőjének, s utána nyomban elkezdődik utódja páratlan rafinériával elgondolt kiválasztási folyamata. Az új pápát az elődei által kinevezett bíborosok választják titkos szavazással, amelyet addig folytatnak, amíg nem lesz valaki közülük, aki a megjelentek által leadott szavazatok kétharmadát elnyeri. A Szent Péter téren várakozó tömeg minden szavazási forduló eredményéről értesül. A szavazócédulákat minden szavazás után elégetik, s ha senki sem kapott kétharmadnyi szavazatot, akkor az égetés nyomán felf szálló füst fekete lesz. Ha a szavazás sikeres, akkor az elégetendő cédulák közé színező anyagot kevernek, miáltal a fekete füst fehér színre vált, jelezve a téren várakozónak, hogy az Egyháznak újra lett feje.

Az élő pápa bizonyos értelemben a halott pápák foglya, hiszen azok választják, akiket a korábbi pápák neveztek ki. Minél hosszabb ideig uralkodik egy pápa, annál nagyobb esélye van arra, hogy utódja az általa megszabott irányban kormányozza az Egyház hajóját, amelyet hol a konzervativizmus Szküllája, hol a progresszivizmus Kharübdiszé fenyeget süllyedéssel.

A tétet fokozza, hogy a katolikus egyház pápai más keresztény egyházak legfelső vezetőivel ellentétben nemcsak a hívők feletti spirituális hatalommal rendelkeznek, hanem egyúttal államfők is, bár az általuk uralt állam meglehetősen kicsi, területe 44 hektár, lakosainak száma mindössze 800. Korábban a Pápai Állam jóval nagyobb volt, de szuverenitását elvesztve 1870-ben beolvadni kényszerült az egységesülő Olaszországba. Az államok közösségébe való visszatérésre csak 1929-ben került sor, amikor az éppen regnáló XI. Piusz pápa nevében Pietro Gasparini bíboros és a fasiszta diktátor, Benito Mussolini aláírták a lateráni szerződést, amely ugyan mini méretben, de helyreállította az egykorvolt egyházi államot, mely követeket fogadva és nunciusoknak nevezett követeket küldve a nemzetközi politikai élet aktív tagja lett.

Kérdés persze, hogy a lelki és politikai összetevőkből álló hatalmi kombó mire elég? „Hány hadosztálya van a pápának?” – tette föl Sztálin a cinikus kérdést, amikor a második világháború vége felé felvetődött, hogy a Vatikánnak is lehetne szerepe a Mussolinitól és Hitlertől megtisztított világ új rendjében. Mások szerint Sztálin plagizált, mert a kérdést már Napóleon is feltette, aki uralkodása idején két pápát is elrabolt és megaláztott.

Mindezt érdemes tudni, ha nemcsak látni, hanem érteni is akarjuk a filmet, amelyet a *Nyugaton a helyzet változatlanból* megismert megbíz-

ható tudású mesterember, Edward Berger rendezett Robert Harris regénye alapján, és aki regénye megírása előtt mélyrehatóan tanulmányozta az időközben szentté avatott II. János Pál pápa által 1996-ban közzétett, „az apostoli szék üresedéséről és a római pápa megválasztásáról” szóló *Dominici gregis* kezdetű útmutatást, mely részletesen leírja a pápaválasztás megválasztásának kívánatos rendjét.

A Vatikán sohasem a transzparen-ciájáról volt híres. A Svájcban toborzott jóképű fiatal gárdisták által őrzött kicsiny területen összezárt sok idős férfitestben hosszú évek során felgyülemlett, elfojtott vágyak kínzó és kínos következményeiről Frédéric Martel írt 2009-ben alapos kutatáson alapuló, kritikusai által nyomban pletykagyűjteményként elmarasztalt könyvet, melynek olvasói azt hihették, hogy ha csak egy pillanatra is, de fellebben a Vatikán titkait leplező függöny.

Edward Berger filmje nem pletykafilm, de a pápaválasztásra összegyűlt sok idős férfit láthatóan gyötri a vágy, hogy életük végén elégtételt kapjanak a sok évtizedes rejtőzés, bujkálás, öncsalás okozta bajaikért, elérvén az áhított célt, hogy a piciny állam és a hatalmas, globálisan milliárdnyi hívősereg első számú vezetőjévé váljanak.

A probléma az, hogy sokan vannak a meghívottak, de csak egy lehet közülük a választott. A film nagyszerűen mutatja be, hogy a külső szemmel nézve pazar látványt nyújtó bíborosi gyülekezet egysége belül mennyire töredezett, hogyan csapnak össze az egymást keresztező akaratok, ki hogyan leplezi vagy éppen hirdeti szándékát, hogy ő legyen az, aki

Krisztus földi helytartójának székébe ül. Berger filmje maró őszinteséggel megmutatja, hogy az egymást követő eredménytelen szavazások közötti szünetekben az aspiránsok és a mindenkori szavazási eredmények alapján változó számú híveik között zajló dialógusokból teljességgel hiányoznak a spirituális elemek. Úgy érezzük, mintha a bíborosok csak egy multinacionális vállalat első számú vezetőjéről szavaznának, aki a CEO pozíciójában majd tökéletesen átlátja a vállalat működését, és képes döntéseket hozni a vállalat életét meghatározó stratégiai és személyi ügyekben.

Az egymás ellen küzdő bíborosoknak láthatóan más és más vízióik vannak az Egyház jövőjéről, de függetlenül attól, hogy mit hallunk tőlük, arcuk, tekintetük, gesztusaik mutatják a lényegét, a nyers és kíméletlen küzdelmet a hatalomért, melynek elnyerése inkább személyes ügy, mintsem a meghirdetett vízió megvalósítása. A bíborosok játszmáinak egyik játékmestere a halott pápa, aki mindenkit kijátszva mindenki ellen már életében sem bízott meg senkiben, abban a hitben ringatva magát, hogy utódja megválasztása az általa megírt forgatókönyv szerint megy majd végbe.

A szerepek adottak. Mindegyik versenyzőnek van valami hibája. A liberális Bellini, a Vatikán államtitkára vonakodik, Tedesco, Velence pátriárkája túlságosan ragaszkodik a hagyományhoz. A nigériai konzervatív Adeyemiről kiderül, hogy gyermeke van. A kanadai Tremblay camerlengo, a Szentszék bíboros kamarása megátalkodott intrikus.

A konklávé eseményeinek előrehaladtával egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a halott játékmester forgató-

könyvét az élő, második játékmester futtatja zátonyra. Ő Lawrence, a bíborosi kollégium dékánja, aki magához ragadva a kezdeményezést, meghíúsítja a halott pápa kisszerű játékát. Bár mindegyik színész nagyszerű, ami miatt a film feledhetetlen, az Ralph Fiennes érdeme, aki Lawrence szerepét alakítja csodálatosan. Elhisszük róla, hogy ő más, mint kollégái, átszellemült s egyben gyakorlatias lényében mintha ott ragyogna a Szentlélek fénye. Világiasabb megfogalmazásban azt mondhatjuk, hogy Lawrence a hegeli világszellem eszközeként kicselezi a sok egymást keresztező akaratot, hogy a konklávén végén az történjen, amit senki sem akart.

A Szent Péter téren gyülekező hívők ujjongva ünnepelethették a felszálló fehér füstöt, miközben nekik mint kívülállóknak fogalmuk sem lehetett arról, hogy mi történt a Sixtus-kápolnában a konklávén izgalmas napjai alatt.

A film leendő nézőivel szemben nem volna méltányos, ha elárulnánk, hogy ki lett a verseny meglepetésszerű befutója, akinek megválasztása látszólag dramaturgiai fricska, valójában komor figyelmeztetés arra, hogy el-

jött az idő a változtatásra. Az alkotók mintha meghallották volna Ferenc pápa 2019-ben elmondott szavait, melyek szerint „az, amit most átélünk, *nem pusztán változások korszaka, hanem korszakváltás*. Olyan időszakban vagyunk, amikor a változások már nem lineárisak, hanem korszakosak; a változások olyan döntéseket jelentenek, amelyek gyorsan átalakítják azt, ahogy élünk, ahogy érintkezünk és kommunikálunk egymással, ahogy a gondolatot formáljuk, ahogy az emberi nemzedékek egymáshoz kapcsolódnak, ahogy a hitet és a tudományt értjük és megéljük. Gyakran előfordul, hogy a változást úgy éljük meg, hogy egyszerűen új ruhát veszünk fel, de a valóságban ugyanolyanok maradunk, mint korábban. Emlékszem a rejtélyes kifejezésre, mely egy híres olasz regényben olvasható: »Ha azt akarjuk, hogy minden úgy maradjon, ahogy van, mindennek meg kell változnia«.

Konklávén. Angol–amerikai filmdráma, 120 perc, 2024. Rendező: **Edward Berger**, forgatókönyvíró: **Peter Straughan**, operatőr: **Stéphane Fontaine**. Szereplők: **Ralph Fiennes, Stanley Tucci, Isabella Rossellini**.

Csengery Kristóf

(Újabb) metamorfózisok

Aki gyakran jár koncertre, sokféle megfigyelést tehet, meglepetések is érhetik. Előfordul, hogy két hangverseny követi egymást, a két esemény között nincs kapcsolat, ám aki mindkettőn jelen volt, úgy érezheti,

hogy a második – a művészek vagy a szervezők tudatos szándéka nélkül, önkéntelenül – utal az elsőre. E jelenségre kínált példát a budapesti hangversenyélet az elmúlt hónapokban. Október 19-én a Zeneaka-